

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Sisäinen turvallisuus | Sisäministeriön julkaisu 29/2018

Sopimuspalokunta- toiminnan edistäminen

Pelastustoimen uudistushanke työryhmän
loppuraportti

Sisäministeriön julkaisu 29/2018

Sopimuspalokuntatoiminnan edistäminen

Pelastustoimen uudistushanke työryhmän loppuraportti

Sisäministeriö

ISBN: 978-952-324-240-1

Kuvat: Isto Kujala SSPL

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2018

Kuvailulehti

Julkaisija	Sisäministeriö	31.12.2018	
Tekijät	Jari Hyvärinen, Teemu Luukko, Kai Horelli, Pekka Tähtinen, Juha Suonpää, Esa Viiru, Ilpo Hartikainen, Pekka Väliheikki, Isto Kujala, Petri Jaatinen, Jari Lepistö, Jouni Pousi (toim.)		
Julkaisun nimi	Sopimuspalokuntatoiminnan edistäminen Pelastustoimen uudistushanke työryhmän loppuraportti		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Sisäministeriön julkaisu 29/2018		
Diaari/hankenumero		Teema	Sisäinen turvallisuus
ISBN PDF	978-952-324-240-1	ISSN PDF	2341-8532
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-240-1		
Sivumäärä	31	Kieli	suomi
Asiasanat	pelastustoimi, pelastuslaitokset, sopimuspalokuntatoiminta, vapaapalokunta		
Tiivistelmä <p>Sisäministeriö asetti 15.12.2015 hankkeen pelastustoimen uudistamiseksi. Hanke on sisäministeriön pelastusosaston ja pelastuslaitosten yhteinen. Hankkeen tavoitteena on varmistaa asiakkaan turvallisuustason säilyminen toimintaympäristön muuttuessa haasteellisemmaksi. Hankkeen päätehtäviä olivat lakihanke, yhteistoiminta pelastustoiminnassa ja poikkeusoloissa, pelastustoimen kehittäminen ja henkilöstö, talous ja tietojärjestelmät.</p> <p>Sopimuspalokuntien edistämistyöryhmän tavoitteena oli kehittää osana pelastustoimen uudistusta sopimuspalokuntien ja pelastustoimen muiden vapaaehtoisten toimintaa valtakunnallisella, maakunnallisella ja paikallisella tasolla huomioiden toiminnan yhdenmukaisuus ja kustannustehokkuus.</p> <p>Työryhmän tehtävinä oli</p> <ol style="list-style-type: none">1. Selvittää sopimuspalokunta- ja pelastustoimen muun vapaaehtoistoiminnan keskeiset käsitteet ja terminologia ja tehdä esitys niiden yhdenmukaistamisesta.2. Käydä läpi sopimuspalokuntien ja pelastustoimen vapaaehtoisten toimintaa keskeisesti ohjaavat säädökset ja ohjeet sekä tehdä esitykset niihin tarvittavista muutoksista.3. Tehdä esitys, kuinka sopimuspalokunta- ja pelastustoimen muuta vapaaehtoistoimintaa ohjataan ja kehitetään valtakunta-, maakunta- ja paikallistasolla uudessa pelastustoimen järjestelmässä.4. Selvittää sopimuspalokuntatoiminnan haasteet ja esittää ratkaisuehdotuksia niihin.			
Kustantaja	Sisäministeriö		
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Inrikesministeriet		31.12.2018
Författare	Jari Hyvärinen, Teemu Luukko, Kai Horelli, Pekka Tähtinen, Juha Suonpää, Esa Viiru, Ilpo Hartikainen, Pekka Väliheikki, Isto Kujala, Petri Jaatinen, Jari Lepistö, Jouni Pousi (red.)		
Publikationens titel	Främjande av avtalsbrandkårsverksamheten Slutrapport av en arbetsgrupp inom projektet för reformen av räddningsväsendet		
Publikationsseriens namn och nummer	Inrikesministeriets publikation 29/2018		
Diarie-/ projektnummer		Tema	Inre säkerhet
ISBN PDF	978-952-324-240-1	ISSN PDF	2341-8532
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-240-1		
Sidantal	31	Språk	finska
Nyckelord	räddningsväsende, räddningsverk, avtalsbrandkårsverksamhet, frivillig brandkår		
Referat <p>Inrikesministeriet tillsatte den 15 december 2015 ett projekt för att reformera räddningsväsendet. Projektet är gemensamt för räddningsavdelningen och räddningsverken. Målet med projektet är att säkerställa nivån på kundens säkerhet i den allt mer utmanande omvärlden. Projektets huvudsakliga uppgifter var lagprojekt, samarbete inom räddningsverksamheten och vid undantagsförhållanden, utveckling av räddningsväsendet och räddningsväsendets personal, ekonomi och datasystem. Projektet har genomförts med understöd från Brandskyddsfonden.</p> <p>Arbetsgruppen för främjande av avtalsbrandkårernas verksamhet hade som mål att som en del av reformen av räddningsväsendet utveckla verksamheten hos avtalsbrandkårerna och andra frivilliga aktörer inom räddningsväsendet på riksnivå, landskapsnivå och lokal nivå med beaktande av verksamhetens enhetlighet och kostnadseffektivitet.</p> <p>Arbetsgruppen hade till uppgift att</p> <ol style="list-style-type: none">1. reda ut de centrala begreppen och terminologin inom avtalsbrandkårsverksamheten och annan frivillig verksamhet inom räddningsväsendet samt lägga fram ett förslag om förenhetligande av dem2. gå igenom de författningar och anvisningar som centralt styr verksamheten hos avtalsbrandkårer och frivilliga aktörer inom räddningsväsendet samt lägga fram ett förslag om behövliga ändringar i dem3. lägga fram ett förslag om hur avtalsbrandkårsverksamheten och annan frivillig verksamhet inom räddningsväsendet styrs och utvecklas på riksnivå, landskapsnivå och lokal nivå i räddningsväsendets nya system4. reda ut utmaningarna inom avtalsbrandkårsverksamheten och föreslå lösningar på dem.			
Förläggare	Inrikesministeriet		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of the Interior		31.12.2018
Authors	Jari Hyvärinen, Teemu Luukko, Kai Horelli, Pekka Tähtinen, Juha Suonpää, Esa Viiru, Ilpo Hartikainen, Pekka Väliheikki, Isto Kujala, Petri Jaatinen, Jari Lepistö, Jouni Pousi (ed.)		
Title of publication	Promoting contract fire brigade operations Final report of the working group for the rescue services reformation project		
Series and publication number	Ministry of the Interior Publications 29/2018		
Register number		Subject	Internal security
ISBN PDF	978-952-324-240-1	ISSN (PDF)	2341-8532
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-240-1		
Pages	31	Language	Finnish
Keywords	Rescue services, rescue departments, contract fire brigade operations, volunteer fire brigade		
Abstract <p>On 15 December 2018, the Ministry of the Interior established a project for reforming the rescue services. It is a joint project of the Ministry of the Interior Department for Rescue Services and the rescue departments. The aim of the project is to ensure that the level of customer safety remains unchanged as challenges increase in the operating environment. The main tasks for the project were a law project, joint operations during rescue operations and emergency situations, developing the rescue services, as well as the personnel, finances and data systems. The project was carried out with the assistance of the Fire Protection Fund.</p> <p>The aim of the working group for promoting contract fire brigades was, as a part of the reformation of the rescue services, to develop the operations of contract fire brigades and other volunteers of the rescue services on a national, regional and local level taking consistency and cost-efficiency of the operations into consideration.</p> <p>The tasks of the working group were:</p> <ol style="list-style-type: none">1. To review the key concepts and terminology of the contract fire brigade and rescue services and other volunteer operations, and to make a proposal for harmonising them2. To go through the key regulations and instructions guiding the operations of the contract fire brigades and the volunteers of the rescue services, and to make proposals of changes needed for them.3. To make a proposal on how the contract fire brigade and other volunteer operations of the rescue services is guided and developed on national, regional and local level in the new rescue services system4. To identify the challenges of the contract fire brigade operations, and to present proposals for solution for them.			
Publisher	Ministry of the Interior		
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

Keskeiset kehittämis ehdotukset	9
1 Sopimuspalokuntatoiminnan edistäminen työryhmä	11
1.1 Tausta	11
1.1.1 Hallitusohjelman kirjaukset pelastustoimen tavoitteiksi	11
1.1.2. Pelastustoimen strategia 2025 kansalliset tavoitteet	12
1.2 Työryhmän tavoite, tehtävät ja kokoonpano	12
1.2.1 Tavoite	12
1.2.2 Tehtävät	12
1.2.3 Kokoonpano.....	13
1.3 Sopimuspalokuntatoiminnan nykytila.....	13
2 Sopimuspalokunta- ja pelastustoimen muun vapaaehtoistoiminnan keskeiset käsitteet.....	16
2.1 Keskeiset käsitteet.....	16
3 Sopimuspalokuntien ja pelastustoimen vapaaehtoisten toimintaa keskeisesti ohjaavat säädökset ja ohjeet esitykset niihin tarvittavista muutoksista	19
4 Sopimuspalokunta- ja pelastustoimen muun vapaaehtoistoiminnan kehittäminen	22
4.1 Esitys sopimuspalokuntatoiminnan kehittämisen rakenteista	22
4.2 Esitys yhteistoiminnan kehittämisestä pelastuslaitoksen ja sopimuspalokuntien välillä.....	25
4.3 Kehittämissuunnitelma sopimuspalokuntatoiminnan edistämisestä	26
5 Hyviä käytänteitä Sopimuspalokuntatoiminnassa	29
5.1 Etelä-Karjala.....	29
5.2 Satakunta	30
5.3 Lappi	31

KESKEISET KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Keskeiset käsitteiden määrittely ja käyttö

- Keskeisiä käsitteitä on käsitelty työryhmässä ja päädytty esittämään raportissa käsitteitä, joita esitetään otettavan kansallisesti käyttöön ja huomioitavan käsitteet tulevassa säädösvalmistelussa sekä alan ohjeistuksissa.

Lainsäädännön kehittäminen

- Työryhmässä käytiin läpi pelastustoimea ohjaavaa lainsäädäntöä ja ohjeistusta sopimuspalokuntatoiminnan ja pelastustoimen muun vapaaehtoistoiminnan näkökulmasta selvittäen. Työryhmä esittää raportissa päivityksiä lainsäädäntöön kehittämiseen liittyen.

Valtakunnallisen sopimuspalokuntatoiminnan kehittämisverkoston perustaminen

- Tehtävänä sopimuspalokuntatoiminnan kehittämisen koordinointi valtakunnan tasolla

Alueellisten sopimuspalokuntatoiminnan kehittämisverkostojen perustaminen

- Tehtävänä sopimuspalokuntatoiminnan kehittämisen koordinointi alueellisella tasolla

Sopimuspalokuntatoiminnan yhteyshenkilöt

- Jokaisen pelastuslaitoksen tulisi nimetä pääyhteyshenkilö päällystöstä, joka vastaa pelastuslaitoksen sopimuspalokuntien toiminnan koordinoinnista koko alueella.
- Lisäksi kullakin palokunnalla tulee olla vastuupalomestari, joka käytännössä huolehtii päivittäisestä yhteistyöstä ja toiminnasta sopimuspalokunnan ja -palokuntalaisten kanssa.

Suunnitelma sopimuspalokuntatoiminnan edistämisestä

- Pelastuslaitoksella tulee olla yhdessä sopimuspalokuntien edustajien kanssa laadittu suunnitelma siitä, miten sopimuspalokuntatoimintaa kehitetään ja edistetään.
- Sopimuspalokunnilla tulee olla oma edustuksensa vähintään kaikissa sellaisissa pelastustoimen elimissä, joiden toiminnalla on välitön vaikutus sopimuspalokuntien päivittäiseen toimintaan.

Pelastuslaitoksen ja sopimuspalokuntien yhteistoimintatilaisuuDET

- Sopimuspalokuntia koskevat asiat tulisi valmistella yhteistyössä sopimuspalokuntien kanssa.
- Pelastuslaitos ja sopimuspalokunnat pitävät säännöllisesti yhteyttä nimettyjen vastuumestarien kanssa ja tarvittaessa koko alueen sopimuspalokuntatoiminnasta vastaavan päällikön kanssa.
- Pelastuslaitos ja sopimuspalokunnat huolehtivat jatkuvan yhteyden periaatteella yhteistyöstä sopimuspalokuntien keskuudessaan valitseman työryhmän kanssa (esim. alueosaston työvaliokunta).

1 Sopimuspalokuntatoiminnan edistäminen työryhmä

1.1 Tausta

Sisäministeriö asetti 15.12.2015 hankkeen pelastustoimen uudistamiseksi. Hanke on sisäministeriön pelastusosaston ja pelastuslaitosten yhteinen. Hankkeen tavoitteena on varmistaa asiakkaan turvallisuustason säilyminen toimintaympäristön muuttuessa haasteellisemmaksi.

Hankkeen päätehtäviä ovat:

1. Lakihanke
2. Yhteistoiminta pelastustoiminnassa ja poikkeusoloissa
3. Pelastustoimen kehittäminen
4. Henkilöstö, talous ja tietojärjestelmät

1.1.1 Hallitusohjelman kirjaukset pelastustoimen tavoitteiksi

Pelastustoimen ja varautumisen valtakunnallista johtamista, suunnittelua, ohjausta, valvontaa ja koordinointia parannetaan valtakunnan tason pelastusviranomaisten toimesta.

Selkeytetään pelastustoimen ja siviiliviranomaisten johtamista sekä koordinointia laaja-alaisen uhkien torjunnassa.

Pelastusalan kustannustehokkuutta ja urapolkuja kehitetään uudistamalla koulutusjärjestelmää sekä kehittämällä sopimuspalokuntajärjestelmää.

1.1.2. Pelastustoimen strategia 2025 kansalliset tavoitteet

1. Pelastustoimella on jatkuvaan analyysiin perustuva kokonaiskuva yhteiskunnan riskeistä
2. Pelastustoimella on valmius vastata riskeihin omalla toimialallaan
3. Pelastustoimi on siviilivalmiuden vahva yhteen sovittaja ja luotettu yhteistyökumppani
4. Palvelut on järjestetty laadukkaasti, kustannustehokkaasti ja yhdenmukaisesti
5. Jokainen on tietoinen ja kantaa vastuunsa omasta ja yhteisönsä turvallisuudesta sekä ympäröivästä turvallisuudesta
6. Pelastustoimi kehittää aktiivisesti toimintatapoja
7. Henkilöstö voi hyvin

1.2 Työryhmän tavoite, tehtävät ja kokoonpano

1.2.1 Tavoite

- Kehittää osana pelastustoimen uudistusta sopimuspalokuntien ja pelastustoimen muiden vapaaehtoisten toimintaa valtakunnallisella, maakunnallisella ja paikallisella tasolla huomioiden toiminnan yhdenmukaisuus ja kustannustehokkuus.

1.2.2 Tehtävät

1. Selvittää sopimuspalokunta- ja pelastustoimen muun vapaaehtoistoiminnan keskeiset käsitteet ja terminologia ja tehdä esitys niiden yhdenmukaistamisesta.
2. Käydä läpi sopimuspalokuntien ja pelastustoimen vapaaehtoisten toimintaa keskeisesti ohjaavat säädökset ja ohjeet sekä tehdä esitykset niihin tarvittavista muutoksista.

3. Tehdä esitys, kuinka sopimuspalokunta- ja pelastustoimen muuta vapaaehtoistointa ohjataan ja kehitetään valtakunta-, maakunta- ja paikallistasolla uudessa pelastustoimen järjestelmässä.
4. Selvittää sopimuspalokuntatoiminnan haasteet ja esittää ratkaisuehdotuksia niihin.

1.2.3 Kokoonpano

Puheenjohtajat

- Pelastusjohtaja Jari Hyvärinen, Päijät-Hämeen pelastuslaitos (11/2017)
- Erityisasiantuntija Jouni Pousi, sisäministeriö (2016–11/2017)

Jäsenet

- Erityisasiantuntija Teemu Luukko, sisäministeriö
- Roger Roos, Toiminnanjohtaja, FSB - Finlands Svenska Brand- & Räddningsförbund
- Pelastusylitarkastaja Kai Horelli, Itä-Suomen aluehallintovirasto
- Pelastusjohtaja Pekka Tähtinen, Satakunnan pelastuslaitos (2016–11/2017)
- Palopäällikkö Juha Suonpää (11/2017)
- Pelastusjohtaja Jari Hyvärinen,
- Palopäällikkö Esa Viiru, Etelä-Karjalan pelastuslaitos
- Palopäällikkö Ilpo Hartikainen, Etelä-Savon pelastuslaitos
- Palopäällikkö Pekka Väliheikki, Lapin pelastuslaitos
- Toiminnanjohtaja Isto Kujala, Suomen Sopimuspalokuntien Liitto
- Palokuntajohtaja Petri Jaatinen, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö
- Koordinaattori Jari Lepistö, Kuntaliitto (11/2017)

Työryhmä kokoontui toimikautensa 1.7.2016–31.12.2018 aikana 8 kertaa

1.3 Sopimuspalokuntatoiminnan nykytila

Sopimuspalokunnat ovat keskeisessä osassa Suomen pelastustoimessa. Pelastustoimen 110 000:sta vuosittaisesta hälytystehtävästä sopimushenkilöstö osallistuu n. 50 000–60 000 tehtävään. Huomionarvoista on, että n.90 % maamme pinta-alasta on sellaista aluetta, jolla sopimuspalokunnat muodostavat pelastustoimen ensilähdön ja hoitavat pääosan tehtävistä yksin ilman ammattihenkilöstön apua. Vain suurimmissa kaupungeissa pelastustoimen tehtävistä valtaosan suorittaa ammattihenkilöstö ja niissäkin

sopimuspalokunnat muodostavat merkittävän resurssin pelastustoimelle päällekkäisten tehtävien suorittajana sekä tärkeänä apuna suuremmissa tilanteissa.

Suomessa on kolme eri tavoin vapaaehtois pohjalta organisoitua sopimuspalokuntamuotoa. VPK-yhdistyspalokuntia on 491 ja työpaikkasopimuspalokuntia on 18. Näillä on sopimukset asianomaisen alueellisen pelastuslaitoksen kanssa. Lisäksi on 200 palokuntaa, jotka perustuvat osa-aikaiseen henkilöstöön, jolla on henkilökohtaiset sopimukset pelastuslaitoksen kanssa. Edellä mainituissa sopimuspalokunnissa on yhteensä 13 400 hälytyskelpoista henkilöä, joiden koulutus- ja kelpoisuusvaatimukset ovat yhtenevät, kuten myös harjoitus- ja hälytystehtävätkin.

Suomen Sopimuspalokuntien Liitto toteutti sopimuspalokuntabarometrin touko-kesäkuussa 2017. Tutkimuksen tiedonkeruu toteutettiin ennakkoinformoituna e-lomaketutkimuksena ns. julkisen vastauslomakelinkin kautta. Tutkimukseen osallistui yhteensä 1531 vastaajaa, jota voidaan pitää tyydyttävänä huomioiden tutkimuksen kohdeperusjoukon koko. Tutkimus on toteutettu edellisen kerran osittain saman sisältöisenä marraskuussa 2014.

Selvityksen keskeisinä johtopäätöksinä voidaan todeta, että tulevaisuus asettaa haasteita hälytyskelpoisten jäsenten, mutta myös muiden kuin sammutus ja pelastustoimintaan osallistuvien jäsenten määrän turvaamiseksi. Vastaajien mediaani-ikä oli 40 vuotta ja lähes puolet vastaajista oli ollut mukana palokuntatoiminnassa yli 20 vuotta.

Ajankäyttö muodostaa monelle keskeisen haasteen toiminnan jatkamisen osalta ja sama ajankäyttö muodostaa haasteen myös uusien jäsenten mukaan saamiseksi kovasti kilpailuilta harrastusmarkkinoilta. Palokuntatoiminnan pitäisi pystyä erottautumaan niillä tekeillä, joita vastaajat pitävät sen tärkeimpinä muotoina (hälytystehtävät ja pelastustoiminta sekä harjoittelu ja koulutus), mutta toisaalta myös niillä muilla motivointimerkityksillä, joita vastaajille olivat mm. halua auttaa, hyvä henki ja yhteisöllisyys sekä ystävät.

Palokuntatoiminta tuntuu vastausten perusteella olevan monelle vastaajista enemmän kuin harrastus ja tietynlainen ammattimaisuus nähtiin joissakin vastauksissa jopa negatiivisena asiana. Tällainen kokonaisuus aiheuttanee lisähaasteita toiminnan markkinointiin ajassa, jossa ihmiset eivät enää välttämättä sitoudu yhteen harrastukseen loppuelämäkseen, vaan haluavat kokeilla aika ajoin tutkitusti myös uutta.

Työilmapiiri oli vastaajien palokunnissa pääasiassa hyvää, mutta pelastuslaitoksen kanssa tapahtuva yhteistyö aiheutti jonkin verran haasteita. Erilaisia asenneongelmia pystytään monesti korjaamaan tehokkaammalla viestinnällä, johon voisi olla syytä kiinnittää entistä enemmän tulosten perusteella huomiota. Mikäli tiedon kulku ei ole riittävää, syntyy monesti vääränlaisia käsityksiä.

Työturvallisuuden osalta huomiota herätti melko suuri niiden vastaajien osuus, jotka eivät olleet kunnolla sisältäneet työturvallisuusohjeita. Vastaajat kuitenkin tiedostavansa oman vastuunsa työturvallisuudesta, vaikka lakisääteisten työturvallisuusasioiden arvioitiin olevan kunnossa ainoastaan kohtalaisesti. Huollon aikana turvattu henkilökohtaisten sammu-
tusvarusteiden riittävyys sekä välikäsineiden käyttö tulipalotilanteessa aiheuttanevat niin ikään omat haasteensa. Koulutusta ja pelastustoimen opiskelumateriaalia toivottiin lisää ja uuden oppiminen oli myös yksi keskeisistä motivaatiotekijöistä työssä jaksamiseen.

2 Sopimuspalokunta- ja pelastustoimen muun vapaaehtoistoiminnan keskeiset käsitteet

Sopimuspalokuntatoiminnan edistämistyöryhmän tehtäväksi määritettiin selvittää sopimuspalokunta- ja pelastustoimen muun vapaaehtoistoiminnan keskeiset käsitteet ja terminologia ja tehdä esitys niiden yhdenmukaistamisesta.

Keskeisiä käsitteitä on käsitelty työryhmässä ja päädytty esittämään seuraavia käsitteitä, joita esitetään otettavan kansallisesti käyttöön ja huomioitavan käsitteet myös pelastustoimen säädösvalmistelussa sekä alan ohjeistuksissa.

2.1 Keskeiset käsitteet

Palokunta

Pelastustoimen tehtäviä varten varustettu järjestettyä apua antava yhteisö, jonka henkilöstö on saanut koulutuksen tehtäviinsä.

Palokunta-termiä pidettäisiin vielä, koska se on selittävänä terminä kaikille palokuntasanoille.

Sopimuspalokunta

Pelastuslaitoksen kanssa pelastustoimeen kuuluvien tehtävien hoidosta sopimuksen tehnyt järjestettyä apua antava palokuntayhteisö. Sopimus voi olla yhteisön tekemä palokuntasopimus tai henkilön ja pelastuslaitoksen välinen työsopimus.

Sopimuspalokuntia ovat vain palokuntayhteisöt, muut pelastustoimeen sopimuksella liittyvät organisaatiot toimivat itsenäään, kuten Vapepa ja meri- ja järvipelastusseurat.

Työpaikkapalokunta

Yhteisö, jonka henkilöstö osallistuu lähinnä oman työpaikkansa pelastustoimen tehtäviin, esim. teollisuuspalokunta (TPK), laitospalokunta (LPK), sotilaspalokunta (SPK) ja lentoaseman palokunta. Työpaikkapalokunta voi toimia myös sopimuspalokuntana.

Vapaaehtoinen palokuntayhdistys (VPK)

Pelastustoimea varten perustettu yhdistys.

Palokuntasopimus

Sopimus, jonka yhteisö tekee pelastuslaitoksen kanssa säädösten mukaisten pelastustoimeen kuuluvien tehtävien hoitamisesta.

Sopimushenkilöstö

Pelastustoimen tehtäviin palokuntasopimuksen tai työsopimuksen perusteella osallistuva henkilöstö.

Voidaan käyttää myös työpaikkapalokunnissa työskentelevistä henkilöistä (työsopimus työnantajan kanssa).

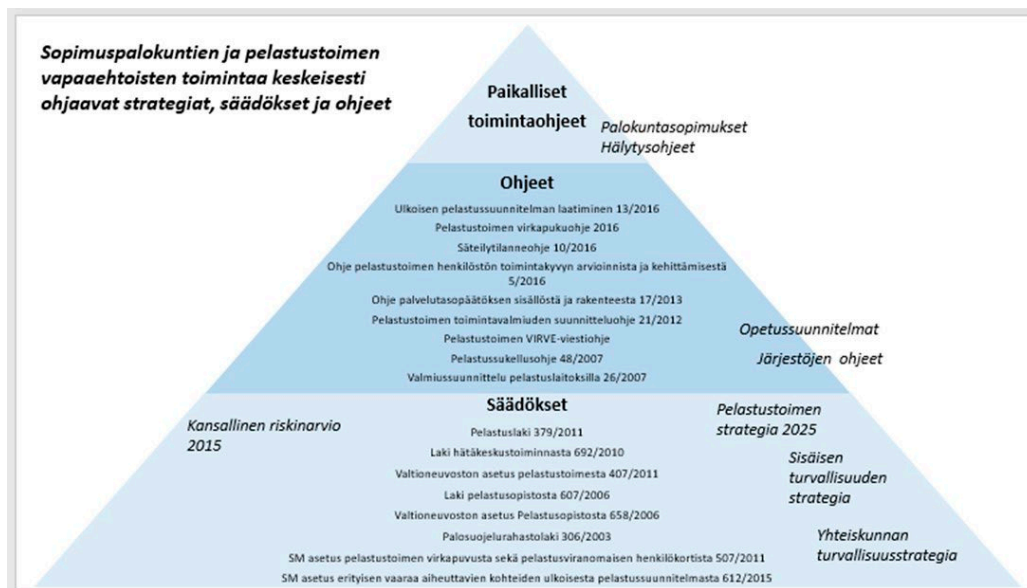
Pelastustoimen vapaaehtoistoiminta

Pelastustoimessa kolmannen osapuolen eduksi tehtävä työ, josta ei makseta tekijälleen henkilökohtaista palkkiota eikä sitä tehdä taloudellisista syistä ja johon osallistutaan tekijän vapaasta tahdosta ja oma-aloitteisesti. Vapaaehtoistoimintaan osallistuville aiheutuneet kulut voidaan korvata sopimuksen perusteella.

Toimijaorganisaatioita ovat pelastustoiminnassa käytettävät meri- ja järvipelastusyhdistykset, vapaaehtoisen pelastuspalvelun organisaatiot ja vapaaehtoiset palokuntayhdistykset, jotka eivät ole sopimuspalokuntia tai muut alueen pelastustoimen kanssa sopimuksen tehneitä yhteisöjä.

3 Sopimuspalokuntien ja pelastustoimen vapaaehtoisten toimintaa keskeisesti ohjaavat säädökset ja ohjeet esitykset niihin tarvittavista muutoksista

Kuvio 1. Sopimuspalokuntatoimintaa keskeisesti ohjaavat strategiat, säädökset ja ohjeet

Toimintaa keskeisesti ohjaavat strategiat, säädökset ja ohjeet

Työryhmässä käytiin läpi pelastustoimea ohjaavaa lainsäädäntöä ja ohjeistusta sopimuspalokuntatoiminnan ja pelastustoimen muun vapaaehtoistoiminnan näkökulmasta selvittäen:

- Mitä pykälää/pykälää pitäisi uudistaa?
- Perusteet miksi pitäisi uudistaa?
- Perusteet mitä vaikutuksia muutoksella arvioidaan olevan?

Taulukko 1. Työryhmän esitykset pelastuslain muutoksiksi.

Pelastuslain pykälä?	Mitä pitäisi muuttaa?	Miksi pitäisi muuttaa?	Mitä vaikutuksia muutoksilla arvioidaan olevan?
39 § Pelastustoimintaan osallistuvan toimintakyky. Pelastuslaitoksen ja sopimuspalokunnan henkilöstöön kuuluvan pelastustoimintaan osallistuvan henkilön tulee ylläpitää tehtäviensä edellyttämiä perustaitoja ja kuntoa. Pelastustoimintaan kuuluvien eri tehtävien edellyttämien perustaitojen ja kunnan tasosta sekä kuntotestien järjestämisestä voidaan antaa tarkempia säännöksiä sisäministeriön asetuksella.	Pykälässä tulisi olla selkeä viittaus fyysisen kunnan testausohjeeseen, joka antaisi tarkemmat määritelmät pelastustoimintaan osallistuvan pelastuslaitoksen henkilöstön toimintakykyvaatimuksista. Pykälää tulisi myös tarkentaa, jotta siinä selviäisi, että kyseessä on pelastustoimintaan osallistuvan yksilön toimintakyky ja perustaidot	Tämän pykälän on koettu aiheuttavan tulkintaongelmia kentällä.	Selkeyttäisi lain tulkintaa ja yhdenmukaistaisi toimintakyky-tulkintoja pelastustoimessa kansallisesti.
52 § Vapaaehtoistoiminnan edistäminen. Pelastustoimen viranomaisten tulee mahdollisuuksiensa mukaan edistää pelastustoimen tehtävissä käytettävien vapaaehtoisten organisaatioiden toimintaedellytyksiä.	Pykälä tulisi nimetä uusiksi esim. Sopimuspalokunta- ja vapaaehtoistoiminnan edistäminen. Pelastustoimen vapaaehtoistoiminta tulisi ennemmin huomioida Pelastuslain (29 §) alueen pelastustoimen palvelutasopäätöstä koskevassa kohdassa: Alueen pelastustoimi päättää palvelutasosta maakuntia kuultuaan. Päätöksessä on selvitettävä alueella esiintyvät uhat, arvioitava niistä aiheutuvat riskit, määriteltävä toiminnan tavoitteet ja käytettävät voimavarat sekä palvelut ja niiden taso huomioiden sopimuspalokunnat ja pelastustoimen vapaaehtoistoimijat.	Sopimuspalokuntatoiminnan aktiivinen kehittäminen on pelastuslaitoksilta unohtunut, vaikka laissa siitä velvoite onkin. Asian parantamiseksi pelastuslaitosten tulisi edistää sopimuspalokuntatoimintaa esimerkiksi laatimalla sopimuspalokuntatoiminnan kehittämissuunnitelma palvelutasopäätöksen alle.	Selkeyttäisi lain tulkintaa ja yhdenmukaistaisi toiminnan kehittämistä pelastustoimessa kansallisesti.
53 § Sopimuspalokuntaan ja muuhun vastaavaan yhteisöön kuuluvan terveystarkastukset. Tämän lain 25 §:ssä tarkoitettuun sopimuspalokuntaan ja muuhun sopimuksen tehneeseen yhteisöön kuuluvalla savusukeltajalla ja muuta vastaavaa raskasta työtä tekevällä on järjestettävä pelastustoimintaan kuuluvasta työstä ja työolosuhteista johtuvien terveysvaarojen ja -haittojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä henkilön turvallisuuden, työkyvyn ja terveyden suojelemiseksi ja edistämiseksi tarkoitettujen tehtävien edellyttämät työterveyshuoltolain (1383/2001) 12 §:ssä säädettyjä tarkastuksia vastaavat terveystarkastukset ja muut ennalta ehkäisevät palvelut siltä osin kuin hänellä ei ole oikeutta työterveyshuoltolaissa tarkoitettuun työterveyshuoltoon työsuhteen perusteella. Edellä 1 momentissa tarkoitettujen palveluiden järjestämisestä tulee sopia 25 §:ssä tarkoitettussa sopimuksessa	Pykälässä tulisi tarkentaa, että pelastustoimintaan osallistuvan henkilöstön osalta on järjestettävät tarkastukset Pelastuslaitoksilla on velvollisuus järjestää työterveyshuolto. Mutta laissa voisi myös ottaa kantaa siihen, että myös henkilöllä on velvollisuus käydä näissä tarkastuksissa. Hyväksyttyjen tarkastusten jälkeen on vasta soveltuva toimimaan vapaaehtoisena pelastustehtävillä. Pykälässä tulisi selkeämmin määritellä vastuutahot, mikä on pelastuslaitosten rooli ja mikä on sopimuspalokuntien rooli.	Tämän pykälän on koettu aiheuttavan tulkinta-ongelmia kentällä.	Selkeyttäisi lain tulkintaa ja yhdenmukaistaisi sopimuspalokuntalaisten terveystarkastusten toteuttamista kansallisesti.

SOPIMUSPALOKUNTATOIMINNAN EDISTÄMINEN
PELASTUSTOIMEN UUDISTUSHANKE TYÖRYHMÄN LOPPURAPORTTI

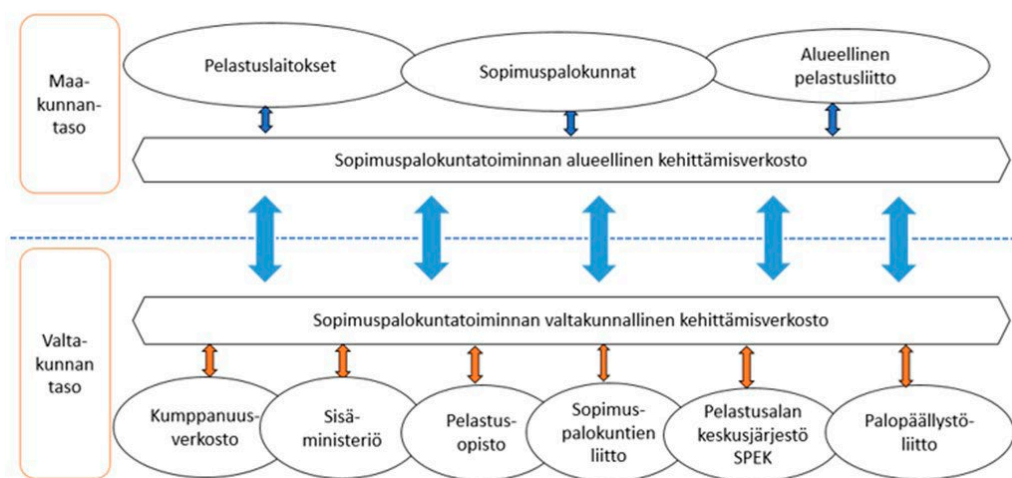
<p>94 § Sopimuksen perusteella pelastustoimintaan osallistuvien henkilörekisteri. Pelastuslaitos saa pitää henkilörekisteriä 25 §:ssä tarkoitettuun sopimuspalokuntaan ja muuhun sopimuksen tehneeseen yhteisöön kuuluvista pelastustoimintaan osallistuvista henkilöistä pelastustoiminnan toimintavalmiuden varmistamiseksi ja pelastustoimen resurssien käytön suunnittelua varten. Rekisteriin saadaan tallentaa henkilön nimi, syntymäaika, henkilötunnus, pelastusalan koulutus, osoite ja muut yhteystiedot.</p> <p>Henkilörekisterissä olevat tiedot on vähintään viiden vuoden väliajoin tarkistettava tai poistettava.</p>	<p>Tulee päivittää sisällöllisesti EU:n tietosuoja-asetuksen mukaiseksi.</p>	<p>Tietosuoja-asetuksen tarkoituksena on ajantasaistaa tietosuojaa koskevaa sääntelyä, jotta voidaan vastata teknologian kehitykseen ja globalisaatioon liittyviin henkilötietojen suojaa koskeviin haasteisiin.</p>	
--	--	--	--

4 Sopimuspalokunta- ja pelastustoimen muun vapaaehtoistoiminnan kehittäminen

Sopimuspalokuntatoiminta muodostaa maamme pelastustoimen erään peruskiven, jonka juuret kuitenkin ovat paljolti siviilimaailmassa. Yhteiskunnan etuna on siis, että kaikin keinoin pyritään turvaamaan sopimuspalokuntajärjestelmän sekä yksittäisten sopimuspalokuntien jatkuvuutta ja tehokkuutta myös siviilimaailmassa käytössä olevia käytäntöjä noudattaen. Tällaisiin kuuluu nyky-yhteiskunnassa avoin tasavertainen vuorovaikutus kokonaisorganisaatiossa sekä vaaka- että pystysuunnassa. Molemminpuoliseen arvostukseen perustuva järjestelmä kuvataan aitona kumppanuutena.

4.1 Esitys sopimuspalokuntatoiminnan kehittämisen rakenteista

Työryhmässä on päädytty esittämään pelastustoimeen kehitettävän kansallista ja alueellista rakennetta, jolla osaltaan ohjattaisiin ja kehitettäisiin toimintaa. Rakenteet tulisi jatkossa huomioida säädösvalmistelussa sekä alan kansallisessa ja paikallisessa ohjeistuksessa.

Kuvio 2. Työryhmän esitys kehittämisverkostoiksi.

Valtakunnallisen kehittämisverkoston tehtävät olisivat

- Tunnistaa yhteiset intressit lainsäädännön ja valtakunnallisten sopimusten tulkinnoista
- Koordinoida alueellisten kehittämisverkostojen työtä ja käsitellä alueellisten kehittämisverkostojen aloitteita
- Hankkeistaa tarvittaessa yhteistä tekemistä
- Nykyisen sopimuspalokuntajärjestelmän vahvuuksien ja heikkouksien järjestelmällinen analysointi
 - Analysoinnin perusteella kansallisten kehittämistavoitteiden asettelu, tavoitteen edellyttämien resurssien määrittely ja kokoaminen alueellisista kehittämisverkostoista, saadun nykyisen ja tulevan palautteen analysointi, korjaavien toimenpiteiden käynnistäminen ja toteutuksen varmistaminen.

Alueellisen kehittämisverkoston tehtävät olisivat

- Toimia vertaisalustana kehittämisverkoston toimijoiden työssä
- Edesauttaa kansallisten tavoitteiden toteutumista
- Tehdä valtakunnalliselle kehittämisverkostolle esityksiä kehitettävistä asioista

Mitä mahdollisuuksia, mitä uhkia on esitettyssä verkostomallissa

Mahdollisuuksia:

- Sopimuspalokuntien toiminnan kehittäminen systemaattisempaa
- Vertaistuen tarjoaminen – kuorman keventämistä, tekemisen ilon lisäämistä
- Sopimuspalokuntatoiminnalle suurempi huomionarvo
- Yhteiset kehittämisintressit – laajempi vastuuttaminen, asiantuntijoiden laajempi hyödyntäminen, voimavarojen tasaisempi jakaminen

- Kokeilukulttuurin hyödyntäminen
- Uuden ja entistä tehokkaamman pelastustoimen muodostaminen siten, että yhteiskunta mahdollisimman pitkälle pystyy hyödyntämään sekä alalla olevaa ammattitaitoa, että kaikkia käytettävissä olevia muita voimavaroja sekä päivittäisten samoin kuin laajojenkin onnettomuuksien torjuntaan, että yhteiskunnan yleisen kriisinkestävyyden parantamiseksi.

Uhkia:

- Kasvaminen mammuttimaiseksi – notkeuden ja reagointikyvyn menetys
- Yhteiset intressit liian yksityiskohtaisia – toteuttaminen vaikeampaa - jätettävä riittävästi liikkumatilaa eri toimijoiden moninaisuudelle
- Asioiden edistämisessä pyritään liian valmiisiin yhteisiin tuotoksiin
- Liian jäykkää ja liian isoa tekemistä
- Laajemman perspektiivin puuttuessa nykyiset toimijat kynsin hampain pyrkivät pitämään kiinni nykyisistä rakenteista, jotka ulkopuolisen silmin katsottuna ovat auttamattomasti ajastaan pahasti jälkeenjääneitä jäännöksiä kunta-ajan suppeasta paikallistoimintaulottuvuudesta ja joiden tehokkuutta ei ole oikeasti edes pyritty nykyaikaisilla menetelmillä muuten kuin kosmeettisesti parantamaan.

4.2 Esitys yhteistoiminnan kehittämistä pelastuslaitoksen ja sopimuspalokuntien välillä

Sopimuspalokuntatoiminnan edistämistyöryhmän tehtäväksi määritettiin selvittää, kuinka sopimuspalokunta- ja pelastustoimen muun vapaaehtoistoimintaa tulisi kehittää. Sopimuspalokuntien ja pelastuslaitosten yhteistoimintaa voitaisiin kehittää nimeämällä vastuuhenkilöt sekä yhdessä sopia periaatteet toiminnan kehittämisessä.

Vastuuhenkilöt

- Jokaisen pelastuslaitoksen tulisi nimetä pääyhteyshenkilö ylimmästä päällystöstä, joka vastaa pelastuslaitoksen sopimuspalokuntien toiminnan koordinoinnista koko alueella.
- Lisäksi kullakin palokunnalla tulee olla vastuupalomestari, joka käytännössä huolehtii päivittäisestä yhteistyöstä ja toiminnasta sopimuspalokunnan ja -palokuntalaisten kanssa. Näitä henkilöitä tulisi vaihtaa muutaman vuoden välein, jotta leipääntymiseltä välttyttäisiin.

Periaate sopimuspalokuntien edustajista

- Sopimuspalokunnilla tulee olla oma edustuksensa vähintään kaikissa sellaisissa pelastustoimen elimissä, joiden toiminnalla on välitön vaikutus sopimuspalokuntien päivittäiseen toimintaan.
- Periaate sopimuspalokuntien alueellisten edustajien valinnasta tulee olla sellainen, että palokunnat omassa kokouksessa valitsevat omat edustajansa yhteistyöhön pelastuslaitoksen kanssa. Pelastuslaitos ei saa vaikuttaa näiden alueosaston (vast.) henkilöiden valintaan.

Periaate yhteistyöstä sopimuspalokuntien kanssa

- Toiminta sopimuspalokuntien kanssa perustuu tasavertaiseen vuorovaikutukseen ja yhteistoimintamenettelyyn, jonka avulla kaikessa kanssakäymisessä edistetään hyvää yhteistyötä.
- Toiminnan kehittäminen tapahtuu yhdessä sovittujen tavoitteiden kautta (ei esim. yksipuolisten suorituskykyvaatimusten kautta). Näiden perustana on valtakunnalliset, yhdenmukaiset ohjeet.
- Kaikissa sopimuspalokuntia koskeissa asioissa käydään aina ensin keskustelu valittujen sopimuspalokuntaedustajien kanssa. Vasta sitten asioista tehdään päätös.
- Sopimuspalokunnat ovat tärkeä osa pelastuslaitoksen operatiivista pelastustoimintaa ja tämä näkyy myös talouden suunnittelussa, palvelutasopäätöksessä ja muissa asiakirjoissa.
- Sopimuspalokuntalaiset ovat palokuntasopimuksen tai henkilökohtaisen sopimuksen kautta osa pelastuslaitoksen henkilöstöä, joten sopimuspalokunnat ovat

4.3 Kehittämissuunnitelma sopimuspalokuntatoiminnan edistämisestä

Pelastuslaitoksella tulisi olla yhdessä sopimuspalokuntien edustajien kanssa laadittu suunnitelma siitä, miten sopimuspalokuntatoimintaa edistetään sekä kehitetään.

Suunnitelman jäsentely

Suunnitelmaan tulisi tehdä myös aikataulu tärkeimpien tavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnitelmassa keskitytään avoimuuteen ja kaikkien palokuntien oikeudenmukaiseen kohteluun.

Yhdessä valmisteltu suunnitelma kytkeytyy myös pelastuslaitoksen talouden suunnitteluun, palvelutasopäätökseen ja muihin suunnitelmiin.

Jatkuvuuden turvaaminen

Sopimuspalokuntien toiminnan jatkuvuuden turvaaminen on yksi tärkeimpiä asioita, sillä ilman sopimuspalokuntalaisia ei ole sopimuspalokuntaa eikä toimintaa. Jatkuvuuden turvaamisessa on huomioitava mm. seuraavat asiat:

- Toimivien järjestelmien ja käytäntöjen luominen ja kehittäminen
- Yhteistyössä hallituksen puheenjohtaja, palokunnan päällikkö, hälytysosaston päällikkö ja toiminnanjohtaja

- Olemassa olevan henkilöstön motivointi, innostaminen
- Henkilöstön odotusten ja tarpeiden kohtuullinen täyttäminen
- Henkilöstön hyvinvointi
- Uuden henkilöstön rekrytointi
- Myös muuhun kuin hälytysosaston toimintaan
- Toimintaedellytysten turvaaminen, toiminnan kehittäminen
- Toimintamallien uudistaminen, kaluston kehittäminen
- Uhat ja mahdollisuudet, vahvuudet ja heikkoudet

Tilastointi

Sopimuspalokuntatoimintaa tulisi myös tilastoida säännönmukaisesti, jotta tehtyjä suoritteita voitaisiin seurata ja käyttää hyödyksi toiminnan kehittämisessä ja mm koulutusta suunniteltaessa.

- Pelastustoimintaan ja ensivasteeseen varautuminen (valmiudessa olo)
- Hälytys- ja avunantotehtävät
- Onnettomuuksien ehkäisytyö
- Muu toiminta

Sidosryhmätyö

Sopimuspalokuntatoiminnassa tapahtuva sidostyhmäyhteistyö ja roolit olisi hyvä olla määritelty ja kaikkien osapuolien tiedossa.

- Pelastusalan järjestöt (SPEK, SSPL, Palopäälystöliitto, Pelastusalan liitto, palopäälystökerho)
- Kunta /maakunta VPK-yhdistykseen nähden. Pelastustoimea koskevat asiat hoidetaan pelastuslaitoksen kanssa
- Työnjako ja roolit on oltava mietitty, päätetty, dokumentoitu ja mahdollisuuksien mukaan tiedotettu.

Sisäinen ja ulkoinen viestintä

Sopimuspalokuntien ulkoinen ja sisäinen viestintä on tärkeä osa toimintaa.

- Hälytys- ja avunantotehtävien aikana ja jälkeen sovittava pelastuslaitoksen kanssa
- Palokunnan toiminnan esittäminen
- Tapahtumat, esittelyaineisto, some-viestintä
- Eri viestintäkanavien hyödyntäminen

5 Hyviä käytänteitä Sopimuspalokuntatoiminnassa

5.1 Etelä-Karjala

Sopimuspalokuntien yhteistyöryhmä: tarkoitus on, että ryhmä kokoontuisi noin kaksi kertaa vuodessa. Jäseniä on yksi jokaisesta palokunnasta ja mukana pelastuspäällikkö koollekutsujana sekä toimialueiden palopäälliköt.

Sopimuspalokuntien edustaja on mukana myös pelastuslaitoksen yhteistyöryhmässä, missä ovat edustettuna kaikki henkilöstöryhmät.

Palokuntakatselmukset jokaisen sopimuspalokunnan kanssa kerran vuodessa. Mukana katselmuksella palokunnan edustajat (mm. puheenjohtaja ja päällikkö), pelastuslaitoksen puolelta vastuuhenkilönä toimiva ”joukkueenjohtaja” (palomestari tms.), toimialueen palopäällikkö sekä pelastuspäällikkö. Katselmuksella käydään läpi edellinen toimintavuosi, palokunnan harjoittelutilanne, koulutustilanne, tehtävämäärät, sopimuksen sisältö sekä pisteytystaulukko, jonka perusteella määräytyy palokunnalle maksettava korvaus. Saman tyyppinen myös sivutoimisilla palokunnilla, vaikka heillä ei olekaan palokuntasopimusta ja vastuu toiminnasta on pelastuslaitoksella. Palokunnan puolelta tässä tapauksessa mukana heidän keskenään valitsemansa edustajat.

Sopimuspalokuntien viestintäryhmä, jossa jokaisesta sopimuspalokunnasta (ml. sivutoimiset) edustaja, sekä toimialueiden palopäälliköt ja pelastuslaitoksen viestinnästä vastaava henkilö koollekutsujana. Ryhmä kokoontuu tarpeen mukaan (eli muutaman kerran vuodessa) ja kokoontumisissa käsitellään ajankohtaista viestintään ja mm. palokuntien rekrytointiin kuuluvia asioita sekä kehitetään pelastuslaitoksen ja sopimuspalokuntien välistä yhteistyötä kaikenlaiseen viestintään, rekrytointiin jne. liittyen.

Näistä tuo kolmas eli viestintäryhmä on tällä hetkellä ”kovimmassa vedossa” eli sen ryhmän työn tulokset alkavat jo näkyä. Hyvin paljon siis riippuu koollekutsujasta (pelastuslaitoksen työntekijästä) se, miten tuloksellista ryhmien työskentely on.

5.2 Satakunta

Satakunnan pelastuslaitoksella on käytäntönä, jokaisella palokunnalla on oma vastuumes-tari, joka on ensisijainen yhteyshenkilö pelastuslaitoksen suuntaan.

Pelastuslaitos on nimennyt sopimuspalokuntatoiminnasta vastaavan henkilö joka kehittää ja koordinoi toimintaa koko maakunnan alueella. Hän valmistelee palokuntasopimukset ja käy neuvottelu. Lisäksi on toimistonhoitaja joka valmistelee sopimuskorvauksien maksa-tusta ja hoitaa viestintää pelastuslaitoksen suunnalta sopimuspalokuntiin.

Pelastuslaitos järjestää maakunnan palokunnille kaksi kertaa vuodessa sopimuspalokun-taillan, keväällä ja syksyllä. Lisäksi järjestetään toimialueittain sopimuspalokuntailtoja, kaksi tilaisuutta vuodessa. Näihin toivotaan erityisesti myös vastuumestarien osallistuvan.

5.3 Lappi

Pelastuslaitos pitää kaksi kertaa vuodessa palokunnille suunnatut tilaisuudet (palokunta-kokoukset) joihin sopimuspalokuntien edustajat osallistuvat. Em. tilaisuudet on todettu erittäin hyviksi ja tiedonkulkua tukevaksi. Samalla ”epätietoisuuden” tunne hävinee, viestinkulku tunnetaan erittäin tärkeäksi!

Pelastustoimen johtoryhmissä on sopimuspalokuntien edustus (operatiivisen pelastustoiminnan jory ja pelastuslaitoksen jory), tähän pyritään myös tulevaisuudessa organisaation muutoksista huolimatta.

Toimipaikan päällikkö/asemavastaava on velvoitettu toimintasäännössä pitämään omalle palokunnalle kehityskeskustelun vähintään kerran vuodessa, tarvittaessa useamminkin.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Sisäministeriö PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Inrikesministeriet PB 26, 00023 Statsrådet

www.intermin.fi